

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกในยุคปัจจุบัน มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการสมัยใหม่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันสูง จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่องค์กรการ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชนต้องเตรียมพร้อม สำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสิ่งที่ท้าทายผู้บริหารในยุคใหม่ คือการ แสวงหากลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้องค์กรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และเกิดความ เจริญก้าวหน้า โดยมีพฤติกรรมของบุคคลเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้องค์กรดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สมใจ ลักษณะ (2549, หน้า 63) กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของพฤติกรรมของบุคคล เพราะเป็นสิ่งที่กระตุ้น ผลักดัน ชักจูง ให้บุคคลทำพฤติกรรม หรือไม่ทำพฤติกรรมไปในแนวทางใดแนวทางหนึ่ง ซึ่ง ธรรมชาติของบุคคลในการดำรงชีวิต ประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือปฏิบัติหน้าที่การงาน จำเป็นต้องมีแรงจูงใจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมเสมอ ศิริวรรณ เสรีรัตน์, และคนอื่น ๆ (2550, หน้า 166) กล่าวว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีการจูงใจบุคลากรในองค์กร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้ พนักงานในองค์กรมีกำลังใจ มีความตั้งใจ และเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ทั้งนี้บุคคลที่ได้รับการจูงใจที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการ จะทำงานอย่างเต็ม ความสามารถ มุ่งมั่นที่จะให้ผลงานออกมาดีที่สุดในที่สุด ซึ่งจะส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าขององค์กร และความสำเร็จของตัวบุคคลด้วย

การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาประเทศ เพราะการพัฒนาประเทศ ต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ และกำลังคนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพ ในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นฐานของการศึกษา ในระดับสูงต่อไป (สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น, 2542, คำนำ) จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยอาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนด บทบัญญัติที่เป็นแนวนโยบายการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงไว้อย่างชัดเจนที่จำเป็นต้องใช้ กระบวนการปฏิรูปการศึกษาเข้าดำเนินการเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและจริงจัง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2545, คำนำ) ผลจากการดำเนินงานปฏิรูป การศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 ทำให้มีการปฏิรูปทางการศึกษาทั้งระบบ ได้แก่ การปฏิรูประบบบริหารจัดการ การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้และการประกันคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ, 2544, บทนำ) สำหรับการบริหารจัดการสถานศึกษาในปัจจุบันมีองค์ประกอบ

หลายอย่างที่จะช่วยให้องค์กรหรือสถานศึกษาอยู่ได้อย่างมั่นคง มีความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาขึ้น องค์กรประกอบที่สำคัญที่ขาดเสียไม่ได้เลยคือผู้บริหารและบุคคลในองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นบุคคลที่เป็นกลไกสำคัญ ซึ่งทำให้การปฏิบัติงานในสถานศึกษาประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว โดยที่การบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องบริหารจัดการสถานศึกษาและจงใจให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยส่งเสริมให้ครูมีทักษะด้านคิดวิเคราะห์ สำหรับในการจัดการเรียนการสอนนั้นครูจะต้องมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ซึ่งสอดคล้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรฐานการศึกษาตามผู้เรียน มาตรฐานที่ 4 เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตร

การก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านมาว่าจะเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การสื่อสารสมัยใหม่ที่สามารถแพร่กระจายข่าวสารข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการแข่งขันที่รุนแรง ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความอยู่รอดขององค์กร ฉะนั้นองค์กรใดที่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ องค์กรนั้นจะต้องมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ตลอดจนมีความรู้ความสามารถในอันที่จะนำพาองค์กรให้ไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ใการที่จะเป็นบริหารที่มีความรู้ความสามารถและการบริหารจัดการที่ดีได้นั้น ผู้บริหารควรมีความเป็นผู้นำด้วย ผู้นำที่ดี คือ ผู้นำที่สามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งที่อาจเป็นไปได้ให้เป็นสิ่งที่เป็นไปได้จริง ๆ การเป็นผู้นำที่ดีมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องพัฒนาคุณสมบัติที่สำคัญข้อหนึ่งให้เกิดขึ้นกับตนเอง คือ ให้เพื่อนร่วมงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์, 2545, หน้า 8)

เอกชัย กี่สุขพันธ์, คมกริบ ธีรานุรักษ์, ทิวาลัย ปัญฆะวัต, และณัฐา เพชรธนู (2553, หน้า 108) กล่าวว่า การบริหารองค์กรในยุคที่มีเทคโนโลยีหลากหลายให้ใช้อำนวยความสะดวกในการทำงานนี้ ผู้บริหารยุคใหม่ควรพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง ให้มีความรู้ความสามารถ และทักษะ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทักษะจำเป็นของผู้บริหารควรมี 5 ประการ คือ การคิดเชิงวิเคราะห์ การคิดนอกกรอบ การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย การพิมพ์เอกสาร การเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ การใช้จัดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และการวิเคราะห์ข้อมูล เหล่านี้เป็นทักษะที่ผู้บริหารยุคปัจจุบันและอนาคตพึงมี ซึ่งจะทำให้การบริหารการศึกษาของผู้บริหารทำได้อย่างรวดเร็ว ทันกาล ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารได้ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรมีการพัฒนาตนเองทางด้านต่อไปนี้ 1) ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ 2) ทักษะการคิดนอกกรอบ 3) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 4) ทักษะการสื่อสารสร้างความเข้าใจ และ 5) ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้สามารถนำทักษะที่จำเป็น

เหล่านี้ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป ซึ่งเพลเลกริโน, และ ฟานฮาแกน (Pellegrino, & Varnhagan, 1985, p.1) กล่าวว่า เป็นศักยภาพทางความรู้และ ทักษะสำคัญ ๆ ที่จะช่วยให้หัวหน้างาน ประสบความสำเร็จในการบริหาร ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว นี้อาจเป็นคุณลักษณะที่มีมาแต่กำเนิด หรือเกิดการเรียนรู้ แต่ส่วนใหญ่จะเกิดจากการเรียนรู้ มากกว่า

ผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานองค์กร องค์กรจะประสบความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุดก็คือผู้นำ ถ้าองค์กรใดได้ผู้นำที่มี ประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการ ตลอดจนทำกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี (วิเชียร วิทยาอุดม, 2548, หน้า 1) ผู้นำเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแต่ผู้บริหารเป็นผู้รักษาความมั่นคงขององค์กร ผู้นำจะปฏิบัติตนจุดจัตวจักรสำคัญในการประสานบทบาทของ ผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีการร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยแสดง พฤติกรรมออกมาในสองลักษณะควบคู่กัน คือ ลักษณะที่คำนึงถึงงานเป็นหลักสำคัญและ ลักษณะที่คำนึงถึงคนหรือผู้ปฏิบัติงานเป็นสำคัญ แต่หากผู้นำเป็นคนดีมีความรู้ มีจริยธรรม และ มีความสามารถสูงแล้ว งานย่อมดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดมุ่งหมายที่วางไว้ ทุกประการ (ยงยุทธ เกษสาคร, 2551, หน้า 52)

วีระ ประเสริฐศิลป์ (2546, หน้า 2-3) กล่าวว่า คุณลักษณะที่ผู้บริหารจะต้องมีสำหรับ การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ การมีความคิดสร้างสรรค์ มีความรู้ลึกและรู้รอบ และกล้าที่จะเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับข้อเสนอของ ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2549, หน้า 57) ที่ได้จากการสรุปงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยได้ เสนอว่าคุณลักษณะประการหนึ่งของผู้บริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการอย่าง มีออาชีพ คือ การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้ริเริ่มโครงการใหม่ ๆ สามารถคิดหาทางเลือก ได้หลากหลายเพื่อการแก้ปัญหา มีความละเอียดรอบคอบและยึดหยุ่นตามความเหมาะสม อีกทั้ง ความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลทางตรงส่งผลต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร สถานศึกษา (จิตติมา วรรณศรี, เถลิงศก โสมทิพย์, อรุณี อ่อนสวัสดิ์, และนิพนธ์ กินางวงศ์, 2550, หน้า 27-28) ซึ่งผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ย่อมจะส่งเสริมให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ สามารถพัฒนาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะ สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลานั้น คือ การมีความคิด สร้างสรรค์ ทั้งนี้เพราะความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลเผชิญกับปัญหา เป็นตัวกระตุ้นให้สมองคิดอย่างกว้างไกล หลายนแง่มุมมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ การบูรณาการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิม อันจะก่อให้เกิดความคิด การกระทำหรือ ผลผลิตที่แปลกใหม่ แตกต่างจากเดิม เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม การมีความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณสมบัติที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

ในบทบาทของผู้นำหรือผู้บริหาร แต่ผลการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550, หน้า 49) ที่ศึกษาตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอน ผลการวิจัยพบว่า ด้านลักษณะของความเป็นนักบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านความสามารถในการสื่อสาร ส่วนด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นด้านที่มีผู้บริหารผ่านเกณฑ์เพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ดังนั้นการพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะความคิดสร้างสรรค์จะช่วยให้เห็นโอกาสใหม่ ๆ สร้างแนวคิดใหม่ สามารถประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาด้วยวิธีการใหม่ ๆ ได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผลจากการศึกษารั้วนี้จะช่วยให้ได้แนวทางในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์อันเป็นคุณลักษณะสำคัญและจำเป็นต่อการแก้ปัญหาในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้สามารถดำเนินงานจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้เรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

ปัญหาความคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ กุสุมาวดี คีรี, (2558) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดโนนสมาราม (นารถ วาจาอุท อุปถัมภ์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กล่าวว่า ปัจจุบันในดำเนินการต่าง ๆ ในสถานศึกษานั้น มักมีรูปแบบการดำเนินงานที่ตายตัว ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ไม่ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินงานเท่าที่ควร (ณรงค์ พันธุ์ทอง, 2558) ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสุนทรเทพมุนีมิตรภาพที่ 188 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 กล่าวกล่าวว่า ผู้บริหารและครูรุ่นเก่า ๆ มักปิดกั้นตนเอง ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่ได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์เข้ามาในการดำเนินงานในสถานศึกษา (สมยศ นครวงษ์, 2558) ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดป่ารุ่งธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 กล่าวว่า ผู้บริหารมักใช้อิทธิพลในการสั่งการ ไม่เปิดกว้างให้ครูมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

จากปัญหาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและครูดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษา ของผู้บริหาร ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนารูปแบบความคิดสร้างสรรค์ เพื่อส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูพัฒนากระบวนการคิดสร้างสรรค์ให้เกิดคุณภาพต่อการดำเนินงานในสถานศึกษาต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

2. เพื่อศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษาของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษาของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์กับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรีในการวางแผนทางการพัฒนาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารว่ามีความสอดคล้องและสัมพันธ์กันอย่างไรกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของครูในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษาของผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี จำนวนทั้งสิ้น 2,695 คน จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 142 คน และจำนวนครูจำนวน 1,127 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1, 2557, ย่อหน้า 2 ; สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2, 2557, ย่อหน้า 1)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2557 จำนวน 348 คน ใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane) ได้จำนวนผู้บริหาร จำนวน 140 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 66 คน และผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 จำนวน 74 คน และจำนวนครู 208 คน จำแนกเป็นครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 98 คน ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 110 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) ตามขนาดสถานศึกษาและตำแหน่ง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (independent variables)

2.1.1 ตำแหน่ง

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) ครู

2.1.2 วุฒิการศึกษา

- 1) ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- 2) สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.3 ประสบการณ์ทำงาน

- 1) น้อยกว่า 5 ปี
- 2) 5 - 15 ปี
- 3) มากกว่า 15 ปีขึ้นไป

2.1.4 วิทยฐานะ

- 1) ไม่มีวิทยฐานะ
- 2) ชำนาญการ
- 3) ชำนาญการพิเศษ หรือสูงกว่า

2.1.5 เขตพื้นที่การศึกษา

- 1) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
- 2) เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2

2.1.6 ขนาดสถานศึกษา

- 1) ขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน)
- 2) ขนาดกลาง (จำนวนนักเรียน 121 - 300 คน)
- 3) ขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 301 คน ขึ้นไป)

2.2 ตัวแปรตาม (dependent variables) ได้แก่ การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษาของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี โดยใช้กรอบแนวคิดดังนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ เบส, และอโวลิโอ (Bass, & Avolio, 1994, p.4) ได้แก่

- 1) การสร้างบารมี (charisma or idealized influence)
- 2) การสร้างแรงบันดาลใจ (inspirational motivation)
- 3) การกระตุ้นเชาวน์ปัญญา (intellectual stimulation)
- 4) การคำนึงถึงเอกบุคคคล (individualized consideration)

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของ จุงส์ (Jungs, 1963, pp.10-11)

ได้แก่

- 1) การคิดรวบรวมข้อมูล
- 2) กระบวนการใช้ทรัพยากร
- 3) การทำใจให้ว่าง
- 4) การคิดคำตอบได้
- 5) การวิพากษ์วิจารณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาวะผู้นำ หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นมาหรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นหัวหน้าในการตัดสินใจเป็นศูนย์กลาง โดยมีอิทธิพลและความสามารถในการจูงใจคน เป็นผู้กำหนดเป้าหมาย ประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาท เพื่อให้ผู้อื่นปรารถนาที่จะปฏิบัติตาม และขณะเดียวกันก็สามารถทำให้สมาชิกภายในกลุ่มปฏิบัติงานร่วมกันโดยใช้อิทธิพลในความสัมพันธ์ ความสามัคคี

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารหรือผู้นำ และกระบวนการซึ่งผู้นำและผู้ตามต่างยกระดับซึ่งกันและกันในด้านศีลธรรมและแรงจูงใจให้สูงขึ้น ผู้นำจะกระตุ้นจูงใจให้ผู้ตามดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย เพื่อความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายกลยุทธ์ขององค์การและคุณลักษณะที่เป็นตัวแบบ หรือแบบอย่างในการปฏิบัติแก่ผู้ตาม ผู้ตามมีความจงรักภักดีและจูงใจให้ผู้ร่วมงานมองไกลเกินกว่าความสนใจของตน ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุสู่ประสิทธิผลขององค์การ

1. การสร้างบารมี หมายถึง กระบวนการของผู้นำในการสื่อสารความคิดเพื่อให้ได้รับการยอมรับและมีแนวจูงใจ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้ตามเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมของอีกคนหนึ่งให้กระทำไปในทางที่ก่อให้เกิดผลที่ตั้งใจไว้

2. การสร้างแรงบันดาลใจ หมายถึง วิธีการที่สามารถดึงเอาศักยภาพของของบุคคล กระตุ้นให้เกิดการคิดและการกระทำในสิ่งที่พึงประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

3. การกระตุ้นเขาวนปัญญา หมายถึง การสนับสนุนให้เกิดความเฉลียวฉลาด ให้เกิดความคิด มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ จนทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรในการทำงานได้

4. การคำนึงถึงเอกบุคคล หมายถึง การที่ผู้นำสนใจในผู้ตามแต่ละคนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมและพัฒนาผู้ตาม ตามความต้องการ ความสนใจ ความสามารถ ตลอดจนผู้นำปฏิบัติต่อผู้ตามอย่างเท่าเทียมกัน

กระบวนการคิดสร้างสรรค์ หมายถึง วิธีการคิดหรือกระบวนการทำงานของสมอง อย่างเป็นขั้นตอนและสามารถคิดแก้ปัญหาได้สำเร็จของผู้บริหาร และครูในสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี

1. การคิดรวบรวมข้อมูล หมายถึง การแสวงหาความรู้ที่มีประโยชน์และมีผลต่อการ ดำเนินงานจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์การ

2. กระบวนการใช้ทรัพยากร หมายถึง การนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมมาพิจารณา ข้อมูลอย่างละเอียด หาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล แยกแยะรายละเอียดแล้ววิเคราะห์ให้เหตุผลใน การพิจารณา

3. การทำให้ว่าง หมายถึง หมายถึง การระลึกเพื่อควบคุมตนเองเพื่อให้เกิด กระบวนการคิด พิจารณาอย่างรอบคอบ โดยมุ่งหวังให้งานสำเร็จตามเป้าหมายและคนทำงานมี ความสุขกับผลงาน

4. คิดคำตอบได้ หมายถึง การใช้กระบวนการในการพิจารณาเพื่อให้ได้คำตอบหรือผล ของการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการ

5. วิพากษ์วิจารณ์ หมายถึง พิจารณาผลดีและผลเสีย ที่เกิดจากแนวทางแก้ปัญหาที่ เลือกไว้ เพื่อพิจารณาว่าผลของการตัดสินใจนั้นดีหรือไม่ และควรแก้ไขปรับปรุงในเรื่องใดบ้าง

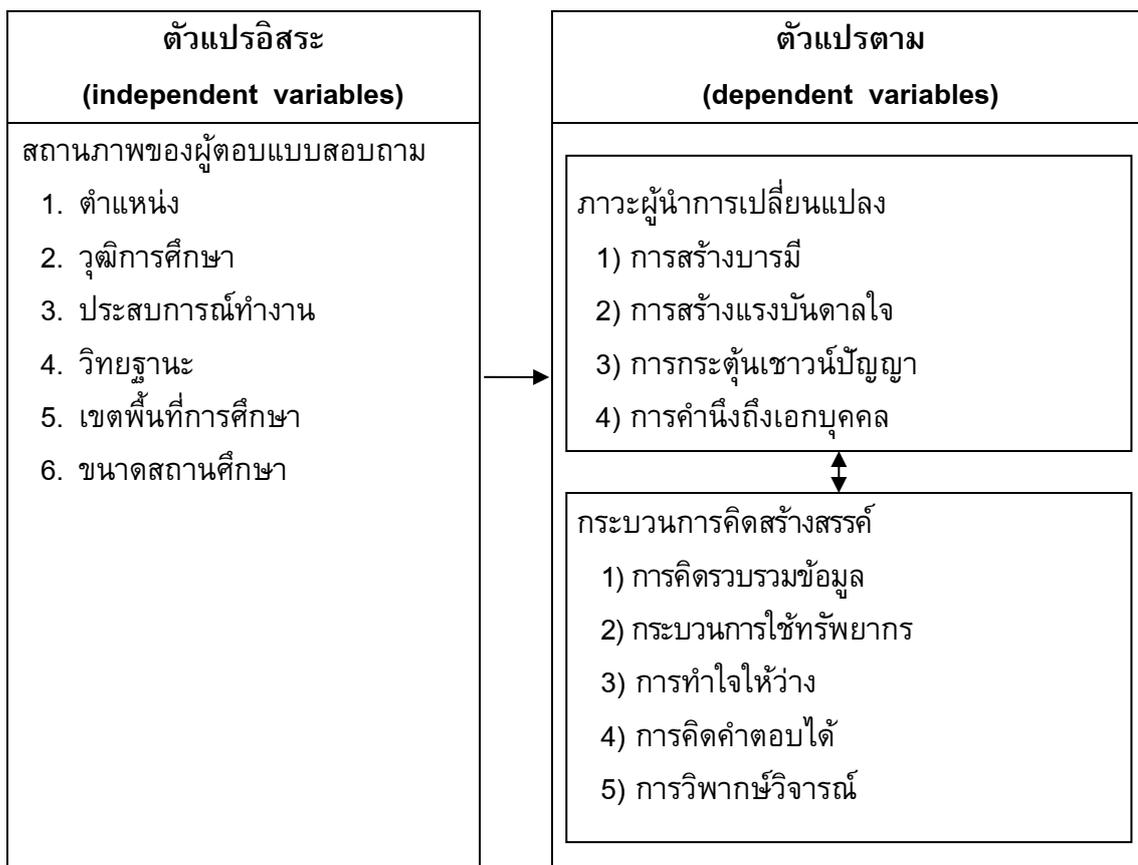
สถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2557

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี ปีการศึกษา 2557

ครู หมายถึง ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สระบุรี ปีการศึกษา 2557

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการ เปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษา ของผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี ตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ แบบส, และอโวลิโอ (Bass, & Avolio, 1994, p.4) และกรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ของ จุงส์ (Jungs, 1963, pp.10-11) ดังภาพ 1

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในสถานศึกษา ของผู้บริหาร ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี มีความสัมพันธ์กัน